

LATVIJAS REPUBLIKAS SAEIMAS DEPUTĀTS

Jēkaba ielā 11, Rīgā, LV-1811

<http://www.saeima.lv>

Tālrunis: 708 7111 · Fakss: 708 7100

Rīgā 2007.gada 29.martā
Nr. 8/3-2-n/53 - (9/07)

Latvijas Republikas Satversmes tiesai

Institūcijas, kas izdevušas apstrīdētos aktus, -
Latvijas Republikas Saeima
Latvijas Republikas Ministru kabinets

PIETEIKUMS

par likuma „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” atbilstību Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” 9.punktam, kā arī 2007.gada 27.martā parakstītā Latvijas un Krievijas robežlīguma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 3.pantam

1. Pieteikuma iesniedzējs – 20 Saeimas deputāti – uzskata, ka likums „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” (turpmāk – Pilnvarojuma likums) neatbilst Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” (turpmāk – Deklarācija) preambulai un 9.punktam. Tāpat pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka 2007.gada 27.martā parakstītais Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas robežlīgums (turpmāk – Robežlīgums) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 3.pantam.

2. Pilnvarojumu likumu ir pieņēmusi Saeima. Uz šā likuma pamata Ministru kabinets ir pilnvarots parakstīt Robežlīgumu. Ministru kabinets Ministru prezidenta personā ir parakstījis Robežlīgumu un līdz ar to izdevis apstrīdēto aktu.

3. No Satversmes tiesas likuma 18.panta pirmās un otrās daļas izriet, ka vienā pieteikumā vairākus normatīvos aktus var apstrīdēt vienīgi tad, ja šie akti ir savstarpēji cieši saistīti. Šajā pieteikumā tiek apstrīdēti divi normatīvie akti – likums par pilnvarojumu parakstīt starptautisko līgumu un parakstītais starptautiskais līgums.

Arī Satversmes tiesas kolēģiju praksē ir atzīts, ka ir pieļaujama atkāpe no prasības, ka pieteikumā nevar apstrīdēt divu dažādu normatīvo aktu normas. Tā, piemēram, Satversmes tiesas kolēģija ir secinājusi: gramatiski interpretējot Satversmes tiesas likuma 18.panta otro daļu, pieteikums, kurā apstrīdēta divu normatīvo aktu atbilstība Satversmei, neatbilst minētā panta prasībām. Tomēr jāņem vērā, ka Satversmes tiesas likums ir vērsts uz Satversmes tiesas **procesa ekonomijas principu**. Ņemot vērā procesuālās ekonomijas principu, konkrētajā gadījumā viena pieteikuma ietvaros var tikt apstrīdētas arī vairāku likumu normas. Nav pamatoti pieteikuma iesniedzējam prasīt iesniegt divus pieteikumus par cieši saistītiem jautājumiem.¹

4. Satversmes tiesas likuma 16.panta 3.punkts paredz, ka Satversmes tiesa izskata lietas par citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām (aktiem).

4.1. Pilnvarojuma likums ir Saeimas pieņemts likums – normatīvais akts. Savukārt Deklarācija ir konstitucionālo tiesību norma materiālā izpratnē, jo tā noteica divu citu Latvijas konstitucionālo pamatdokumentu – Satversmes un Latvijas PSR Konstitūcijas – darbības apjomu un to savstarpējās attiecības. Šis Deklarācijas regulējums var būt efektīvs tikai tad, ja Deklarācijai tiesību normu hierarhijā ir vismaz tāds pats spēks kā abiem minētajiem konstitucionālajiem dokumentiem, kuru piemērošanu Deklarācija nosaka. **No tā izriet secinājums, ka arī Deklarācijai pašai ir konstitucionāls rangs, tas ir, tā ir konstitucionālo tiesību norma arī formālā izpratnē.**²

4.2. Tāpat jāņem vērā, ka pilnā apjomā spēkā stājusies Satversme „nepārsedz” visus Deklarācijas konstitucionāli tiesiskos aspektus. Tādēļ ir pamatots viedoklis, ka šodien spēkā esošie Deklarācijas regulējumi kā formālā, tā arī materiālā nozīmē joprojām pieder pie Latvijas konstitucionālo tiesību normām. Tomēr tas nenozīmē, ka Deklarācijas atlikušajām normām būtu tāds pats spēks kā Satversmes normām. Satversmes normas aizstāj Deklarācijas normas, tātad Satversmei ir augstāks rangs. Deklarāciju likumdevējs var grozīt tikai Satversmes 76. – 79.pantā noteiktajā kārtībā.³

4.3. Deklarācijas normas, kas šodien vēl ir spēkā, ir tās preambula, 1., 2., 8. un 9.pants. Vairākiem Deklarācijas regulējumiem atbilstoši to jēgai ir ilgstošs efekts. Pie tiem pieder arī pamatprincipi attiecību veidošanai ar PSRS (9.punkts), kas balstās uz 1920.gada 11.augusta Latvijas un Krievijas miera līgumu. Tā kā Krievija

¹ Satversmes tiesas 2.kolēģijas 2005.gada 1.jūnija lēmums par lietas ierosināšanu.

² *Egils Levits*: 4.maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. 4.maijs. Rīga, Fonds Latvijas Vēsture, 2000, 52. - 53.lpp.

³ Turpat, 67. – 68.lpp.

starptautiski tiesiski ir PSRS mantiniece,⁴ tad šis punkts attiecas arī uz attiecībām ar Krieviju.⁵

Minētās Deklarācijas normas Latvijas tiesību normu hierarhijā atrodas virs „parasta” likuma un ieņem otro vietu aiz Satversmes. Šādā nozīmē, ņemot vērā vēl palikušo Deklarācijas normu subsidiāro raksturu attiecībā pret Satversmi, var piekrist, ka **Satversme kopā ar šīm Deklarācijas normām veido pašreizējo Latvijas „rakstīto konstitūciju”**.⁶

4.4. Tādējādi secināms, ka Satversmes tiesas kompetencē ietilpst lietas izskatīšana par Pilnvarojuma likuma atbilstību atsevišķām Deklarācijas normām kā lietu par zemāka juridiskā spēka normatīvā akta atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām.

5. Latvijas Republikas Satversmes 3.pants noteic: „Latvijas valsts teritoriju starptautiskos līgumos noteiktās robežās sastāda Vidzeme, Kurzeme, Zemgale un Latgale.”

Lai noskaidrotu, vai Pilnvarojuma likums un Robežlīgums atbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normām, nepieciešams analizēt Satversmes 3.panta saturu.

5.1. Pētot Robežlīguma izstrādes gaitu, jāuzsver, ka, piekāpjoties Krievijas spiedienam pret Latviju,⁷ 1996.gada beigās notika būtiska atkāpšanās no Latvijas iepriekš paustās pozīcijas, ka sarunas šajā jomā jārisina, pamatojoties uz Latvijas – Krievijas 1920.gada 11.augusta Miera līgumu. Proti, 1996.gada 17.decembrī Ministru kabinets savā sēdē, pilnvarojot Komisijas starpvalstu sarunām ar Krievijas Federāciju par Latvijas – Krievijas tiesiski atzītās robežas atjaunošanu priekšsēdētāju **Aivaru Voveru** vest sarunas atbilstoši apstiprinātajam mandātam un vienlaikus klasificējot šo mandātu kā slepenu, iespējams, apzināti pārkāpa Satversmes 3.panta un Deklarācijas 9.punkta prasības, jo ar Ministru kabineta sēdes protokola Nr.60, 43§ apstiprinātā Latvijas – Krievijas robežjautājuma risināšanas mandāta 2.punktā tika ietverts antikonstitucionāls uzdevums – „nepieciešamības gadījumā neminēt līguma tekstā atsauci uz Latvijas – Krievijas 1920.gada 11.augusta robežlīgumu”.⁸

Gandrīz pēc desmit gadiem – 2005.gada 26.aprīlī – Ministru kabinets izdeva rīkojumu Nr.263 „Par Deklarāciju „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežu””, ar kuru tika apstiprināta īpaša skaidrojošā deklarācija „Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas valsts robežu” (turpmāk – Interpretatīvā deklarācija). Šajā Interpretatīvajā deklarācijā norādīts, ka „*Latvija nesaista šo līgumu ar plašāko jautājumu par Latvijas prettiesiskas okupācijas seku*

⁴ Skat. plašāk: **Ineta Ziemele**: State Continuity and Nationality in International Law: Baltic States and Russia. Past, Present and Future as Defined by International Law. Boston, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 2005.

⁵ **Egils Levits**: 4.maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. 4. maijs. Rīga, Fonds Latvijas Vēsture, 2000, 66. - 67.lpp.; **Gvido Zemrībo**: Baltijas valstu Neatkarības deklarāciju juridiskie aspekti un to starptautiskā rezonanse. 4.maijs. Rīga, Fonds Latvijas Vēsture, 2000, 145.lpp.

⁶ **Egils Levits**: 4.maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. 4.maijs. Rīga, Fonds Latvijas Vēsture, 2000, 67. – 68.lpp.; **Juris Jelāgins**: Tiesību pamatavoti. Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rīga, Tiesu Namu Aģentūra, 1999, 70. – 71.lpp.

⁷ Skat. Krievijas Federācijas Ārlietu ministrijas preses paziņojumus 1996.gada 2.oktobrī un 5.novembrī.

⁸ Skat. **Dzintara Rasnača** runu Latvijas Republikas 9. Saeimas ziemas sesijas ceturtajā sēdē. 2007.gada 1.februāris.

likvidēšanu. Latvija deklarē, ka šis līgums neskar, nemazina un neatņem Latvijas valstij un tās pilsoņiem starptautiskajās tiesībās, tajā skaitā 1920.gada 11.augusta Latvijas un Krievijas Miera līgumā, un atbilstoši starptautiskajām tiesībām Latvijas valststiesībās noteiktās tiesības un tiesiskās prasības.”

Savukārt ārlietu ministrs **Artis Pabriks**, skaidrojot sabiedrībai valdības rīcību, uzsvēra, ka „deklarācija ir vienpusējs politisks dokuments ar konstitucionālām implikācijām, proti, tas ļauj Latvijas valstij noslēgt robežlīgumu ar Krieviju, konstatējot dabā esošo, reālo robežu starp mūsu valstīm, vienlaikus paturot spēkā savu izpratni par to, ka a) Latvija ir bijusi okupēta un b) ka Abrenes nonākšana Krievijas teritorijā ir okupācijas sekas un 1920.gada Miera līguma pārkāpums (šāds pārkāpums gan bija okupācija vispār!). Šī deklarācija nozīmē, ka Latvija vienpusēji rezervē tiesības runāt par okupācijas sekām, kad Krievija pati to vēlēšies.”⁹

Taču 2007.gada sākumā Latvijas valdības, kurā darbu turpina tas pats Ministru prezidents un ārlietu ministrs, nostāja ir krasī mainījusies. Ar Ministru kabineta 2007.gada 19.marta rīkojumu Nr.151 ne tikai tiek dots uzdevums Ministru prezidentam parakstīt parafēto Robežlīgumu, bet arī tiek atsaukta Interpretatīvā deklarācija.

Tādējādi valdības pozīcija attiecībā uz Robežlīguma parakstīšanas pieļaujamību un atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām 10 gadu laikā ir mainījusies vismaz trīs reizes.

5.2. Publiskajās debatēs un juridiskajos dokumentos par Robežlīguma parakstīšanu ir izskanējušas divas versijas par iespējamo Satversmes 3.panta saturu.

Viena no tām ir valdošās koalīcijas juristu sagatavotā pozīcija, kuru Saeimas sēdē un arī debatēs plašsaziņas līdzekļos publicēja **Aigars Kalvītis**.¹⁰ Atbilstoši tai:

- Satversmes 3.pants ir pieņemts, lai nodrošinātu valsts vienotību un **novērstu iespējamus Latgales atdalīšanās draudus;**
- Satversmes 3.pants aizsargā novadu vienotību, nevis valsts teritoriju kā tādu;
- valsts robežas ir grozāmas nevis Satversmes 3. un 77.pantā noteiktajā kārtībā, bet gan Satversmes 68.panta pirmās daļas kārtībā, tas ir, noslēdzot un ratificējot starptautisko līgumu Saeimā ar vienkāršu balsu vairākumu.

Alternatīvu viedokli vairākās publikācijās izteikuši Latvijas konstitucionālo tiesību zinātnieki **Edgars Pastars** un **Jānis Pleps**,¹¹ kā arī atsevišķi Saeimas deputāti.¹² Atbilstoši šim viedoklim:

- Satversmes 3. pants īsteno latviešu vēsturisko politisko prasību apvienot visas latviešu vēsturiski apdzīvotās zemes vienotā valstī;
- Satversmes 3. panta saturā ietilpst **ne vien** novadu vienotības, **bet arī** visas valsts teritorijas (arī valsts robežas, kāda tā tika noteikta ar starptautiskajiem līgumiem 1922. gadā) aizsardzība;
- Latvijas valsts, lai nodrošinātu vēsturiski politiskā mērķa – latviešu apdzīvoto zemju apvienošanu vienotā valstī – sasniegšanu, robežas ar ārvalstīm, kas bija noteiktas Satversmes spēkā stāšanās dienā, grozīt nevar.

⁹ **Artis Pabriks**: Robežlīgums nedrīkst būt “beigta ēzeļa ausis”. Diena, 2005.gada 28.maijs.

¹⁰ Latvijas Republikas 9. Saeimas ziemas sesijas ceturtnā sēde. 2007.gada 1.februāris.

¹¹ **Jānis Pleps**: Satversmes tēvi un valsts robežas. Jurista Vārds, 2007, Nr. 5; **Edgars Pastars, Jānis Pleps**: Politiski Satversmes slazdos. Diena, 2007.gada 8.februāris; **Gunta Sloga**: Skujenieks pret Kalvīti. Diena, 2007.gada 20.februāris.

¹² Latvijas Republikas 9. Saeimas ziemas sesijas ceturtnā sēde. 2007.gada 1. un 8.februāris.

5.3. Lai kādu no šiem iztulkojumiem atzītu par pareizu, ir nepieciešams, lai tas būtu loģisks, iekšēji nepretrunīgs un pamatots ar vēsturiskiem faktiem. Iepazīstoties ar pieejamo juridisko literatūru, Satversmes sapulces un Satversmes komisijas materiāliem un citu valstu pieredzi, ir iespējams izdarīt vairākus secinājumus.

5.4. Satversmes 3.pantā ir nostiprināta Latvijas **valsts teritorija**. Valsts teritorija – blakus valsts tautai un valsts varai – ir viens no trim konstitutīvajiem valsts elementiem.¹³ Visi šie trīs elementi ir noteikti Satversmē: valsts tauta ir noteikta Satversmes 2.pantā, valsts vara – arī 2.pantā, bet valsts teritorija – 3.pantā. Līdz ar to Satversmes 3.pants ir cieši saistīts ar Satversmes 1. un 2.pantu, jo atklāj tur lietotā jēdziena „Latvija” teritoriālo saturu.¹⁴

5.5. Satversme ir tapusi, izmantojot citu tā laika konstitūciju paraugus.¹⁵ Satversmes 3.panta gadījumā ir iespējams runāt par Veimāras Konstitūcijas **primāru** un Igaunijas Konstitūcijas **sekundāru** ietekmi uz Satversmes 3.panta redakcijas formulējumu.

Satversmes 3.panta kontekstā nozīmīgs ir Veimāras Konstitūcijas 2.paragrāfs. Tas paredz, ka Vācijas valsts teritorija sastāv no vācu zemju teritorijām. Atbilstoši Veimāras Konstitūcijas 2.paragrāfam Impērijas teritorija sastāv no vācu apdzīvotajiem apgabaliem. Citas teritorijas impērijai var pievienot ar likumu, ja tam piekrit attiecīgās teritorijas iedzīvotāji, ievērojot viņu pašnoteikšanās tiesības. Turklāt šis paragrāfs ir jāskata kopsakarā ar Veimāras Konstitūcijas 78.paragrāfa trešo daļu, kas nosaka robežu precizēšanas un grozīšanas kārtību.

Veimāras Konstitūcijas 2.paragrāfa otrais teikums nav **relevants**, jo Latvijai risināmais latviešu tautas apdzīvoto zemju apvienošanas jautājums atšķirās no Vācijas situācijas. Toties, aplūkojot Veimāras Konstitūcijas 2.paragrāfu saistībā ar 18.paragrāfu, **pirmšķietami** iespējams konstatēt Satversmes 3.panta sasaisti ar Satversmes 77.pantu, kas paredz: grozījumi Satversmes 3.pantā iegūst likuma spēku pēc tam, kad tie ne vien pieņemti Saeimā, bet arī apstiprināti ar tautas nobalsošanu. Savukārt Veimāras Konstitūcijas 18.paragrāfs paredz, ka Vācijas sastāvā ietilpstošo zemju teritoriālas izmaiņas un jaunu zemju izveidošana ir iespējama tikai ar likumu, kas groza konstitūciju („*Die Änderung des Gebiets von Ländern und die Neubildung von Ländern innerhalb des Reichs erfolgen durch verfassungsänderndes Reichsgesetz.*”). Tātad Veimāras konstitūcija neparedzēja Vācijas tiesības atteikties īstenot visu vācu tautu apvienošanu vienotā valstī. Šajā konstitūcijā nebija rezervētas valsts tiesības samazināt valsts teritoriju, bet gan drīzāk tieši pretēji – īstenot tādu valsts politiku, lai apvienotu visas vāciski runājošās zemes vienā valstī.

Igaunijas Konstitūcijas 2.paragrāfs noteica: „*Igaunijas valsts teritoriju sastāda Harjumā, Lēnemā, Jervamā, Virumā līdz ar Narvas pilsētu un apkārtni, Tartumā, Viljandimā, Pēnumā, Valkas pilsēta, Verumā un citi pierobežu joslas apgabali, kurus apdzīvo Igaunijas tauta, Sāremā, Muhumā, Hījumā un citas Igaunijas ūdeņos atrodošās salas. Igaunijas robežu noteikšana notiks uz starptautisko līgumu pamata.*”¹⁶

¹³ Skat. plašāk: **Egils Levīts**: Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni. Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.1.

¹⁴ **Jānis Pleps, Edgars Pastars, Ilze Plakane**: Konstitucionālās tiesības. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2004, 68.lpp.

¹⁵ **Ādolfs Šilde**: Latvijas vēsture. 1914. – 1940. Stokholma, Apgāds Daugava, 1976, 363.lpp.

¹⁶ Valsts teritorija Baltijas valstu konstitūcijās. Jurista Vārds, 2007, Nr.5.

Šī norma ir **salīdzināma** ar Satversmes 3.pantu, jo sevī ietver divus savstarpēji cieši saistītus noregulējumus: valsts teritorijas noteikšana ar konstitucionālu normu, tajā aprakstot precīzus pieturas punktus, kā arī pieļāvums, ka teritorijas robežas nosaka ar ārvalstīm noslēgtie starptautiskie līgumi.

Igaunijas Konstitūcijas 2.paragrāfs Igaunijas valsts teritoriju apraksta ar lielāku detalizācijas pakāpi, ierobežojot valdības tiesības slēgt robežlīgumus, jo konstitucionālajā normā jau ir ietverti nozīmīgākie ārējās robežas punkti.¹⁷ Tā kā šāds uzskaitījums ir ietverts konstitūcijā, tad, ja starptautiskie līgumi noteiktu citādi, proti, tiktu samazināta Igaunijas valsts teritorija, būtu nepieciešams Igaunijas Konstitūcijas 2.paragrāfa grozījums, kas varēja notikt tikai ar tautas nobalsošanu.

Apkopojot iepriekšminēto, var secināt, ka:

- nedz Vācijas, nedz arī Igaunijas Konstitūcija neparedz iespējas grozīt valsts teritoriju bez iepriekšējas grozījumu izdarīšanas konstitūcijas tekstā;
- Vācijas piemērs un tā interpretācija Latvijas gadījumā nav izmantojama, jo šā noregulējuma primārais mērķis bija nodrošināt federatīvas valsts funkcionēšanu un aizsargāt zemju tiesības iepretim federālajai varai;
- Igaunijas piemērs ir tuvāks Latvijas situācijai, lai arī starp tiem pastāv vērā ņemamas atšķirības.

5.6. Lai noteiktu Satversmes normu saturu, visupirms nepieciešams noskaidrot Satversmes sapulces gribu.

Nozīmīgākās diskusijas par Satversmes 3. panta redakciju notika Satversmes komisijas 1921.gada 28.februāra sēdē.¹⁸

Deputāts **Arveds Bergs** ierosināja Satversmes 3.pantu izteikt šādā redakcijā: „*Latvijas nedalāmas valsts teritoriju sastāda Vidzeme, Kurzeme, Zemgale un Latgale, tais robežās, kuras noteic starptautiskie līgumi. Nevienu Latvijas daļu nevar atdot svešai varai bez tautas nobalsošanas. Par tādu nav uzskatāma robežu sīkāka nospraūšana, kura notiek uz starptautisku līgumu pamata.*”

Redzams, ka šāds regulējums daudz skaidrāk izvērstu sākotnējo normas formulējumu („*Latvijas valsts teritoriju sastāda Vidzeme, Kurzeme, Zemgale un Latgale, tais robežās, kuras noteic starptautiskie līgumi*”), kā arī skaidri noteiktu iespējas grozīt valsts robežas, iezīmējot divas procedūras: Latvijas teritorijas daļas atdošanu svešai varai, kā arī robežu sīkāku nospraūšanu.

Tomēr šis priekšlikums, kurš aizgūts no Veimāras Konstitūcijas 78.paragrāfa trešās daļas, Satversmes komisijas sēdē tika noraidīts. Vērā ņemams ir deputāta **Friča Mendera** iebildums – Satversmes 3.pants papildināms tādā veidā, ka **nevienu Latvijas daļu „brīvprātīgi” nevarētu atdot svešai varai.**

Tā kā Satversmes komisija neiekļāva Satversmes 3.pantā **Arveda Berga** piedāvāto otro un trešo teikumu, tā akceptēja **Friča Mendera** ierosinājumu, ka Latvija brīvprātīgi nevar atdot nevienu teritorijas daļu. Šādu secinājumu apstiprina arī debates Satversmes sapulces sēdē, kur Satversmes komisijas priekšsēdētājs **Margērs Skujenieks** uzsvēra: „*Konstitūcijā ir teikts, ka pieņemamas robežas, kuras noteiktas starptautiskos līgumos. Ar to nav domāts, ka starptautiskie līgumi varētu grozīt Latvijas valsts robežas.*”¹⁹

Debates Satversmes komisijā apliecina, ka šāds **Margēra Skujenieka** izteikums balstās uz iepriekšējām Satversmes autoru debatēm.

¹⁷ **Jānis Pleps:** No Satversmes puses uz Abreni raugoties. Jurista Vārds, 2005, Nr.22.

¹⁸ Skat. plašāk: Satversmes komisijas 1921.gada 28.februāra sēdes protokols Nr.30.

¹⁹ Satversmes 3.pants: debates Satversmes sapulcē. Jurista Vārds, 2007, Nr.5.

Pretēji Ministru prezidenta apgalvojumiem, jākonstatē, ka Satversmes sapulce ir spriedusi par robežu grozīšanas jautājumu Satversmes 3.panta kontekstā. **Nedz Satversmes komisijas protokoli, nedz referentu atzinumi Satversmes sapulcē neliecina, ka normas mērķis būtu bijis Latgales jautājuma risinājums. Toties Satversmes sapulce ir uzskatījusi, ka noteiktās valsts robežas ar starptautiskajiem līgumiem vairs nav grozāmas.**

5.7. Ministru prezidents uzskata, ka novadu apvienošana ir primārais un vienīgais Satversmes 3.panta mērķis.²⁰ Protams, šis pants īsteno Latvijas brīvības cīnītāju vēsturiskās prasības pēc nedalītas Latvijas, apvienojot Vidzemi, Kurzemi un Latgali.²¹ Taču, ja Satversmes sapulces mērķis būtu bijis aprobežoties tikai ar šā politiskā ideāla īstenošanu, Satversmes tekstā nebija nepieciešams pieminēt valsts ārējās robežas.²²

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka neviena Satversmes norma vai tās daļa nevar tikt uzskatīta par lieku, jo šāda izpratne sagrautu Satversmes iekšējo loģisko struktūru. Ja Satversmes tekstā ir ietverts kāds jēdziens vai vārdkopa, tādā Satversmes sapulce šim jēdzienam piešķirusi noteiktu saturu, kurš ņemams vērā, noskaidrojot attiecīgās normas saturu.²³ Tas nozīmē, ka, interpretējot Satversmi, jābalstās uz principu, ka Satversme nesatur tukšus formulējumus.²⁴

Līdz ar to Satversmes 3.pantā ietvertajai norādei, ka novadu ārējās robežas ir noteiktas starptautiskos līgumos, ir saturiska jēga, kuru nedrīkst ignorēt. Tas apstāklis, ka šāda norāde Satversmē ietverta, norāda uz to, ka **Satversmes 3.pants aptver ne vien novadu kā tādu aizsardzību, bet arī novadu ārējo robežu aizsardzību.**

5.8. Satversmes 3. pantā nozīmīgs uzsvars ir jāliek arī uz to, ka robežas ir „**noteiktas**”. Satversmes komisija, apspriežot *Arveda Berga* priekšlikumu, bija paredzējusi, ka starptautiskie līgumi „noteic” novadu ārējās robežas. Pēc *Fēliksa Cielēna* priekšlikuma vārds „noteic” ir aizstāts ar vārdu „noteiktās”.²⁵

Vārds „noteic” sevī ietver nepabeigtu darbību, proti, to, ka ārējās robežas var noteikt ar starptautiskajiem līgumiem. Savukārt vārds „noteiktās” šajā kontekstā sevī ietver jau pabeigtu darbību, t.i., šīs robežas jau ir noteiktas un Satversme fiksē novadu ārējās robežas tādas, kādas tās ir noteiktas.²⁶

Uz Satversmes pieņemšanas dienu Latvijai bija noslēgti šādi līgumi ar kaimiņvalstīm, kur precīzi bija noteikta Latvijas četru apgabalu ārējā robeža:

- 1920.gada 22.marta un 1920.gada 19.oktobra konvencijas ar **Igauniju**,
- 1920.gada 11.augusta Miera līgums ar **Krieviju**,
- 1920.gada 28.septembra līgums un 1921.gada 14.marta konvencija ar **Lietuvu**.

Šie līgumi noteica precīzas valsts ārējās robežas, bet attiecībā uz dažiem strīdīgiem jautājumiem paredzēja tālāku procedūru, kā to sasniegt (šķīrējtiesu procedūras).

²⁰ Latvijas Republikas 9.Saeimas ziemas sesijas ceturtnā sēde. 2007.gada 1.februāris.

²¹ *Kārlis Vanags*: Latvijas valsts satversme. L.Rumaka apgāds Valkā, 1948. 1990.g. pārspiedums, 15.lpp.

²² *Edgars Pastars, Jānis Pleps*: Politiski Satversmes slazdos. Diena, 2007.gada 8.februāris.; *Guntars Gūte*: Kūtris: lobisms ir politiskā korupcija. Republika.lv, 2007, Nr.8.

²³ Satversmes tiesas 2005. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr.2005-12-0103 17.punkts.

²⁴ *Egils Levīts*: Par tiesiskās vienlīdzības principu. Latvijas Vēstnesis, 2003, Nr.68.

²⁵ Skat. plašāk Satversmes komisijas 1921.gada 28.februāra sēdes protokolu Nr.30.

²⁶ *Jānis Pleps*: Satversmes tēvi un valsts robežas. Jurista Vārds, 2007, Nr.5.

Šie starptautiskie līgumi arī uzskatāmi par tādiem, kas saskaņā ar Satversmes 3.pantu nosaka Latvijas novadu ārējās robežas.²⁷ **Kārlis Dišlers** norādīja: „*Jau Latvijas Republikas Satversmes pieņemšanas laikā Latvijas robežas bij juridiski noteiktas starptautiskos līgumos un pa daļai jau arī novilkta dabā, tā kā L.Rep. Satversmes 3.pantā pilnīgi pamatoti varēja ierakstīt: „Latvijas valsts teritoriju starptautiskos līgumos noteiktās robežās sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale.” Grozīt šo satversmes pantu var ne citādi, kā tautas nobalsošanas ceļā.*”²⁸

Atsevišķu novadu ārējā robeža Satversmes 3.pantā nozīmē to robežu, par kuru Latvija bija panākusi vienošanos ar kaimiņvalstīm līdz Satversmes pieņemšanas dienai. Šajā daļā, par kurām bija panākta vienošanās, proti, noslēgti starptautiskie līgumi, un vēl nebija paredzēta sīkāka robežas precizēšana, novadu ārējās robežas Satversmes izpratnē uzskatāmas par „noteiktām”.²⁹

Tātad jāsecina, ka 1920.gada 11.augusta Miera līgums noteica robežu starp Latviju un Krieviju, tostarp Abrenes teritoriju uz mūžīgiem laikiem atstājot Latvijas varā.

5.9. Satversmes normā tiek runāts par Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales starptautiskajos līgumos noteiktajām ārējām robežām, kad šie novadi saskaras ar citām valstīm.

Kā šajā sakarā Satversmes sapulces debatēs uzsvēris **Arveds Bergs**: „*Domāts ir tikai tas, ka starptautiskie līgumi noteic šo mūsu zemes atsevišķo apgabalu ārējās robežas, t.i. tiktāl, cik tālu viņas saietas ar citām valstīm.*”³⁰

Šādam noteikumam ir dziļa jēga, jo Satversmē paredzēts, ka Latvijas ārējās robežas ir latviešu tradicionāli apdzīvoto novadu ārējās robežas. Līdz ar to Latvija atsakās pretendēt uz teritorijām, kas neietilptu latviešu apdzīvoto novados. Kā uzsvēra referents **Jānis Purgals** Satversmes sapulces kopsēdē, „*pēc Satversmes 3.panta Latvijas valsts apņem visu to zemi, to teritoriju, kur latvju tautas vairākums dzīvo, – Vidzemi, Latgali, Kurzemi un Zemgali.*”³¹

Atsauce uz to, ka novadu ārējās robežas noteic starptautiskos līgumos, bija saistīta ar latviešu tautas pašnoteikšanos. Kā šajā sakarā uzsvēra referents **Mārgers Skujenieks**, „*komisijas nolūks bija atzīmēt to, ka Latvijas valsts sastādās no 4 vecām Latvijas zemēm: Vidzemes, Kurzemes, Latgales un Zemgales. Tai pašā laikā komisija atzina to, ka, pateicoties Latvijas valsts dibināšanai, dažas no šīm agrākām provincēm ir grozījušas savas robežas. Piemēram, Vidzeme pilnā mērā nepieder pie Latvijas un tāpat arī Igaunijas konstitūcijā varētu atzīmēt Vidzemi kā Igaunijas sastāvdaļu.*”³²

No šīm tēzēm izriet arī tas, kāpēc nav pieļaujama Latvijas valsts robežu grozīšana, atdodot daļu teritorijas citām valstīm. Latvijas valsts tika veidota, apvienojot vienā valstī latviešu tautas apdzīvotās teritorijas. Šīs teritorijas noteica pēc etnogrāfiskā principa, taču to definēšana notika juridiski, vienojoties ar kaimiņvalstīm.³³ Tiklīdz šāda vienošanās tika panākta, ar starptautisko līgumu juridiski bija noteiktas attiecīgā etnogrāfiskā apgabala ārējās robežas.

Jebkādas teritorijas vēlāka atdošana ar jaunu starptautisko līgumu ir pretrunā ar Latvijas valsts izveidošanas mērķi – apvienot latviešu apdzīvotās zemes. Tādēļ

²⁷ **Mārtiņš Pāpārinšis**: Maisot tiesisko „spageti bļodu”. Jurista Vārds, 2007, Nr.5.

²⁸ **Kārlis Dišlers**: Ievads Latvijas valststiesību zinātnē. Rīga, izdevis Ansis Gulbis, 1930, 77.lpp.

²⁹ **Jānis Pleps**: Satversmes tēvi un valsts robežas. Jurista Vārds, 2007, Nr.5.

³⁰ Satversmes 3. pants: debates Satversmes sapulcē. Jurista Vārds, 2007, Nr.5.

³¹ Satversmes 3. pants: debates Satversmes sapulcē. Jurista Vārds, 2007, Nr.5.

³² Satversmes 3. pants: debates Satversmes sapulcē. Jurista Vārds, 2007, Nr.5.

³³ **Edgars Andersons**: Latvijas vēsture. 1914 – 1920. Stokholma, Apgāds Daugava, 1967, 601. – 619.lpp.

Satversmes 3. pantā nav paredzēta procedūra, kādā veidā var grozīt 1922.gadā noteiktās robežas ar kaimiņvalstīm.³⁴ **Ja likumdevējs vēlas paredzēt, ka šādas robežas ir grozāmas, Satversmē ir jāietver attiecīga procedūra.**

5.10. Ministru prezidenta izteiktie argumenti par to, ka Satversmes 3.panta mērķis ir novērst (vai apgrūtināt) iespējamu Latgales atdalīšanos, nav pat pietiekami vēsturiski pamatoti.

Nedz Satversmes komisijas protokoli, nedz arī Satversmes sapulces debates neliecina, ka Satversmes 3.panta mērķis ir bijis nepieļaut tikai kāda novada atdalīšanos. Tēze par latgaliešu separātismu nav zinātniski pamatota. Kā raksta **Vilis Krištopans**, „*Latgales politiķi jau kopš savas darbības pirmsākumiem apzinājās savas vēstures likloču nošķirtās tēvzemes piederību Latvijai un strādāja latviešu tautas kopības labā. Vienlaikus viņi aizstāvēja latgaliešu vēlmi saglabāt savdabību, tradīcijas un valodu. Šī vēlme arī radīja patiesībā pavisam nekaitīgo politisko lozungu par Latgales autonomiju, kas diemžēl jaunajā Latvijas valstī tika uzņemts pārāk saasināti un naidīgi.*”³⁵

Latgales politiķi un tautas lielākā daļa atbalstīja apvienošanos ar pārējiem latviešu novadiem. Vēsturiskajā Latgaliešu kongresā Rēzeknē, kad tika lemts par Latgales nākotni, tikai 1/7 daļa kongresa delegātu bija „pret” Latgales pievienošanu Latvijai. Pārējie delegāti pauda uzskatu, ka latgalieši un baltieši (latvieši) ir vienas tautas divas daļas, līdz ar to loģiska ir abu daļu atrašanās vienā valstī.³⁶ Tāpat nevienas latgaliešu partijas politiskajā programmā nebija ietverts aicinājums Latgali atdalīt no pārējās Latvijas vai veidot jaunu Latgales valsti.³⁷

5.11. Ministru prezidenta interpretācija paredz, ka, ja Satversmes 3.pants aizsargā tikai novadu nedalāmību, bet ne valsts robežu, tad Ministru kabinets un Saeima var brīvi rīkoties ar valsts teritoriju. Šādu rīcības brīvību Satversmes 3.pants Ministru prezidentam un Saeimai neatstāj.³⁸

Ministru prezidenta piedāvātā interpretācija **piešķir nesamērīgi plašu rīcības brīvību** Ministru kabinetam un Saeimai. Politiķi var „izdāļāt” visus novadus, atstājot tajos tikai vienu pagastu katrā, lai formāli ievērotu Satversmes 3.pantā noteikto par novadiem. Ja atbalstītu Ministru prezidenta piedāvāto Satversmes interpretāciju, tad rastos jautājums, **cik daudz no Latgales vai Kurzemes būtu jāpaliek Latvijas teritorijā, lai Satversmes 3.pants būtu ievērots?** Un kurš ir tiesīgs konstatēt, kad ir nepieciešama Satversmes 3.panta grozīšana?

Šāda interpretācija pieļauj politiķiem iespēju brīvi rīkoties ne vien ar valsts teritoriju, bet arī ar valsts iedzīvotājiem. Teritorijas izmaiņas parasti nes līdzī arī iespējamās valsts iedzīvotāju izmaiņas. Pilsoņu kopumam pašam, nevis politiķiem tomēr būtu jālemj par būtiskām izmaiņām savā sastāvā.

Ja Satversmes 3.pantā būtu paredzēts nostiprināt tikai novadu nedalāmību, nav skaidrs, kāpēc šis pants ietver arī norādi uz valsts robežām. Pēteris Stučka Latvijas SPR Satversmē, nosakot novadu nedalāmību, 1919.gadā normas tekstā iztika bez atsauces uz valsts robežām.³⁹

³⁴ **Edgars Pastars, Jānis Pleps:** Politiķi Satversmes slazdos. Diena, 2007.gada 8.februāris.

³⁵ **Vilis Krištopans:** Latgaliešu politiskie darbinieki – viņu saknes, cerības un sāpes. Latgaliešu politiķi un politiskās partijas neatkarīgajā Latvijā. Rīga, Jumava, 2006, 8.lpp.

³⁶ **Valters Ščerbinskis:** Latgaliešu partijas un politiķi: vēsturisks pārskats. Latgaliešu politiķi un politiskās partijas neatkarīgajā Latvijā. Rīga, Jumava, 2006, 15.lpp.

³⁷ Skat.: Latgaliešu politiķi un politiskās partijas neatkarīgajā Latvijā. Rīga, Jumava, 2006, 253. - 294.lpp.

³⁸ Skat.: **Egils Levits:** Piezīmes par Satversmes 3.pantu. Npublicēts materiāls.

³⁹ Skat.: **Edgars Pastars, Jānis Pleps:** Politiķi Satversmes slazdos. Diena, 2007.gada 8.februāris.

Šāda rīcības brīvība jo sevišķi nav pieļaujama, ņemot vērā, ka tā varētu nonākt krasā pretrunā ar latviešu zemju apvienošanas ideju. Savā atzinumā Ministru kabinetam **Egils Levits** ir norādījis: „**Latvijas valsts teritorija nevar ar 3.pantā minētajiem starptautiskajiem līgumiem tikt noteikta pilnīgi brīvi. Šiem līgumiem jābūt tādiem, ka tie rezultātā aptver visus četrus Latvijas vēsturiskos apgabalus – ne vairāk, bet arī ne mazāk.**”⁴⁰

Ņemot vērā iepriekšminēto, iespējams secināt, ka Satversmes 3. pants īsteno Latvijas tautas politisko mērķi – apvieno visas latviešu apdzīvotās zemes vienotā valstī. Šī zemju apvienošana notikusi, respektējot arī kaimiņvalstu tiesības, proti, atsevišķos gadījumos etnogrāfiskais princips nav bijis dominējošais. Satversmes 3. pantā paredzētajos un uz tās pieņemšanas brīdi noslēgtajos starptautiskajos līgumos noteiktās valsts robežas nav grozāmas.

5.12. Ar 1920.gada 11.augusta Miera līgumu Latvija un Krievija vienojās par savstarpējo robežu. Šis līgums paredzēja, ka Krievija uz mūžīgiem laikiem atsakās no visām savām tiesībām uz Latvijas teritoriju, tostarp arī Abrenes apriņķi. 1922.gadā, pieņemot Satversmi, Latgales robeža ar kaimiņvalsti bija noteikta. Latgale Satversmes 3.pantā izpratnē ietvēra sevī Daugavpils, Rēzeknes, Ludzas un Jaunlatgales (Abrenes) apriņķi.⁴¹ Satversmes 3.pantā ir nostiprināta Latvijas teritorija kā vesela un nedalāma tajās robežās, kādas pastāvēja starptautiski nostiprinātas uz Satversmes pieņemšanas brīdi.⁴²

Savukārt Robežlīgums fiksē Latvijas un Krievijas valsts robežu, ņemot vērā 1944.gadā notikušās valsts teritorijas izmaiņas, kuras veica Latvijas PSR valdība un kas nesaista Latvijas Republiku.

Kā atzinis **Dīrihs Andrejs Loēbers**, „*Latvijas robežām ir noteikta 1922.gada Satversmes aizsardzība (3.pants). Lai nodrošinātu aizsardzības efektivitāti, Satversmes 77.pants nosaka, ka jebkuri Satversmes 3.panta grozījumi, „lai tie iegūtu likuma spēku, ir nododami tautas nobalsošanai”. Attiecībā uz padomju federālajiem un Padomju Latvijas 1944. un 1946.gada aktiem tautas nobalsošana netika organizēta. Tātad šie akti tika pieņemti, pārķēpjot 1922.gada Satversmi, un pēc Latvijas tiesību normām tie nav spēkā no to pieņemšanas brīža.*”⁴³

Šajā vietā jāuzsver **Egila Levita** secinājums, ka „*Latvijas valsts teritorija nevar ar 3.pantā minētajiem starptautiskajiem līgumiem tikt noteikta pilnīgi brīvi. Šiem līgumiem jābūt tādiem, ka tie rezultātā aptver visus četrus Latvijas vēsturiskos apgabalus – ne vairāk, bet arī ne mazāk.*”⁴⁴ Arī **Ineta Ziemele** ir norādījusi, ka pašreiz atbilstoši Latvijas pozīcijai Latvijas – Krievijas valstu robežu regulē 1920.gada Miera līgums. Šis līgums ir arī Satversmes 3.panta sastāvdaļa.⁴⁵

Mārtiņš Paparinskis ir uzsvēris, ka „*Miera līgums ir piemērojamais starptautiskais instruments, kas regulē attiecības starp Krieviju un Latviju, Miera līgums ir „starptautiskais līgums” Satversmes 3.panta izpratnē, kas pastāv un „nosaka” robežas. Lai gan Satversmes normas saturs tiek daļēji izskaidrots ar šādu ārēju tiesību normu, tās saturs mainās*

⁴⁰ **Egils Levits**: Piezīmes par Satversmes 3.pantu. Npublicēts materiāls, 3.lpp.

⁴¹ **Valters Ščerbinskis**: Latgaliešu partijas un politiķi: vēsturisks pārskats. Latgaliešu politiķi un politiskās partijas neatkarīgajā Latvijā. Rīga, Jumava, 2006, 13.lpp.

⁴² **Uldis Krastiņš, Valentija Liholaja, Aivars Niedre**: Krimināltiesības. Rīga, Tiesu Namu Aģentūra, 1999, 135.lpp.

⁴³ **Dīrihs Andrejs Loēbers**: Krievijas un Latvijas teritoriālais strīds Abrenes jautājumā. Jurista Vārds, 2005, Nr.19.

⁴⁴ **Egils Levits**: Piezīmes par Satversmes 3.pantu. Npublicēts materiāls, 3.lpp.

⁴⁵ **Ineta Ziemele**: Piezīmes pie sagatavotā lēmuma projekta. Jurista Vārds, 2007, Nr.5.

gadījumā var runāt par pašas Satversmes 3.panta satura maiņu, jo tieši no tās tiek izdarīts sākotnējais renvoi uz starptautiskajiem līgumiem.”⁴⁶

Robežlīgums groza 1920.gada 11.augusta Miera līgumu. Līdz ar to tas faktiski groza arī Satversmes 3.pantu. Tā kā ir grozīta Satversmes 3.pantā noteiktā valsts teritorija un valsts robeža, **robežlīgums neatbilst Satversmes 3.pantam.** Satversmes 3.pants neparedz procedūru, kādā Latvija varētu atteikties no teritorijas, kas tika izcīnīta Brīvības cīņās, īstenojot vēsturisko latviešu tautas prasību pēc pašnoteikšanās.

6. Pieteikuma iesniedzējs, pirms analizēt citus argumentus, kas attiecas uz šā pieteikuma priekšmetu, vēlas norādīt, ka Pilnvarojuma došana Ministru kabinetam pati par sevi ir bijusi **prettiesiska**. Līdz ar to no nacionālo tiesību perspektīvas **prettiesisks ir arī uz šāda pilnvarojuma pamata parakstītais robežlīgums** (Ministru kabinets rīkojies *ultra vires*) un Satversmes tiesas spriedums var būt par pamatu Satversmes tiesas likuma 32.panta ceturtajā daļā uzskaitīto darbību veikšanai.

6.1. Deklarācijas preambula nostiprina vismaz divus faktus: Latvija 1940.gada 17.jūnijā tika okupēta un 1990.gada 4.maijā tās neatkarība tika atjaunota (turpināts valstiskums).

Deklarācijas 9. punkts paredz, ka „*Latvijas Republikas attiecības ar PSRS veidot saskaņā ar joprojām spēkā esošo 1920. gada 11. augusta miera līgumu starp Latviju un Krieviju, kurā uz mūžīgiem laikiem ir atzīta Latvijas valsts neatkarība. Sarunām ar PSRS izveidot Valdības komisiju.*”

Deklarācijas 9.punkts ir cieši saistīts un izriet no preambulas teksta. Tas paredz pilnvarojumu valdībai nokārtot Latvijas attiecības ar PSRS un šā pilnvarojuma galvenos satura virzienus, proti, Latvijas Republikas attiecības ar PSRS veidot saskaņā ar joprojām spēkā esošo 1920.gada 11.augusta miera līgumu starp Latviju un Krieviju, kurā uz mūžīgiem laikiem ir atzīta Latvijas valsts neatkarība.

Šis punkts attiecas arī uz PSRS tiesisko mantinieci – Krieviju. Tas nozīmē – **kamēr šis Deklarācijas punkts nav atcelts, Latvija visas līgumattiecības ar Krieviju var veidot vienīgi tā, ka jaunākie līgumi nav pretrunā ar 1920.gada Miera līgumu.** Šis punkts ir sevišķi svarīgs Abrenes jautājuma risināšanā.⁴⁷

Deklarācijas 9.punkts noteic ne vien Latvijas un Krievijas attiecību veidošanas pamatu, bet arī pilnvarojumu izveidot valdības komisiju, kas sakārtotu šīs attiecības, vadoties no Deklarācijas 9.punktā formulētajiem attiecību veidošanas pamatprincipiem. Kā paredzēja Latvijas Tautas frontes platforma sarunām par Latvijas Republikas valstiskās neatkarības atjaunošanu – „*LR un PSRS attiecību pamatā ir jāliek LR un KPFSR 1920.gada 11.augusta Miera līgums. LR atjaunojama 1940.g. robežās (ieskaitot Abrenes apriņķi)*”.⁴⁸

6.2. Pilnvarojuma likums arī paredz pilnvarojumu valdībai, proti, parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu. **Robežlīgums ir pretrunā ar**

⁴⁶ *Mārtiņš Paparinskis*: Maisot tiesisko „spageti bļodu”. Jurista Vārds, 2007, Nr.5.

⁴⁷ *Egils Levits*: 1990.gada 4.maija Deklarācija par Neatkarības atjaunošanu. Latvijas valsts atjaunošana. 1986. – 1993. Rīga, „Latvijas Vēsture” fonds, 1998, 231.lpp.; *Romāns Apsītis*: Neatkarība – tas ir lielākais guvums tautai un valstij. Latvijas Vēstnesis, 1999, Nr. 138/139.

⁴⁸ Skat.: 4.maijs. Rīga, Fonds Latvijas Vēsture, 2000, 399.lpp.

1920.gada Miera līgumu, jo Abrene un seši tai pieguļošie pagasti tiek atstāti Krievijas jurisdikcijā.

Līdz ar to secināms, ka Saeima parastās likumdošanas kārtībā ir grozījusi konstitucionāla ranga dokumentā ietvertu pilnvarojumu valdībai. Tātad zemāka juridiskā spēka dokuments – Pilnvarojuma likums – neatbilst augstāka juridiskā spēka dokumentam – Deklarācijai. Ja likumdevējs vēlas uzturēt spēkā Pilnvarojuma likumā ietverto mandātu, ir jāgroza Deklarācijas 9.punkts. Tomēr tas, pieņemot Pilnvarojuma likumu, nav izdarīts.

Līdz ar to Pilnvarojuma likums neatbilst Deklarācijas 9. punktam.

7. Pieteikuma iesniedzējs uzskata: gan Ministru kabinetam dotais pilnvarojums, gan parakstītais Robežlīgums neatbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Tomēr, ja Satversmes tiesa uzskatītu, ka Ministru kabinetam dotais pilnvarojums bijis tiesisks, papildus vēlamies norādīt uz šādiem apstākļiem.

Pilnvarojuma likums ne tikai pilnvaro Ministru kabinetu parakstīt Robežlīgumu, bet arī nosaka **konkrētas pilnvarojuma robežas**, proti, dodot atsauci uz Latvijas Republikas Augstākās padomes 1991.gada 21.augustā pieņemto Latvijas Republikas konstitucionālo likumu „Par Latvijas Republikas valstisko statusu”, kā arī tekstā uzsverot starptautiski atzīto Latvijas Republikas valstisko nepārtrauktību.

Šādi Pilnvarojuma likumu izpratusi arī institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, - Saeima. Atbildīgās komisijas referents **Andris Bērziņš**, uzstājoties debatēs Saeimas 2007.gada 8.februāra sēdē, komisijas vārdā ziņoja, ka „*apspriežamais likumprojekts nosaka pilnvarojuma robežas valdībai, un tās precīzi iezīmētas ar Latvijas Republikas konstitucionālo likumu.*”⁴⁹

Analoģisku atziņu savā 2007.gada 6.februāra atzinumā atbildīgajai komisijai ietvēris Saeimas Juridiskais birojs, norādot, ka „*Saeimas dotā pilnvarojuma ietvaros valdībai līgums būs jāparaksta tā, lai tas atbilstu Satversmei, ievērotu spēkā esošos likumus un ievērotu Saeimas noteiktā pilnvarojuma robežas?*”

Juridiskajā literatūrā norādīts, ka Pilnvarojuma likums nosaka pilnvarojuma robežas un pieprasa visu starptautiskajās tiesībās esošo līdzekļu izmantošanu, lai nodrošinātu šajā likumā minētā īstenošanu. Ja līguma parakstītājs to nedarīs, pilnvarojums nebūs ievērots.⁵⁰ Tātad secināms, ka gadījumā, ja **nav ievērots pilnvarojums, ir pārkāpts Satversmes 3.pants** un citi spēkā esošie likumi. Savukārt pat tad, ja **Pilnvarojuma likums būtu ievērots, var rasties Satversmes 3.panta pārkāpums.**

Tādējādi pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka šādos apstākļos ir svarīgi noskaidrot, vai Ministru kabinets izmantojis starptautiskajās tiesībās esošos līdzekļus, lai nodrošinātu Pilnvarojuma likumā minētā īstenošanu, un vai šādi var novērst Robežlīguma pretrunu ar Satversmes 3.pantu.

8. Pilnvarojuma likums ir nacionālo tiesību sastāvdaļa. Tā pārkāpumam ir sekas vienīgi nacionālajās tiesībās un to var kontrolēt nacionālā tiesa. Kā to atzīmējusi Saeimas Ārlietu komisijas locekle **Vaira Paegle**, uzstājoties Saeimas debatēs 2007.gada 8.februāra sēdē, Pilnvarojuma likums ir saistošs vienīgi Ministru kabinetam. **Tātad tam starptautiskajās tiesībās nav nedz līgumu interpretējošas, nedz tiesību veidojošas iedarbības.** Ja, piemēram, Ministru

⁴⁹ Latvijas Republikas 9. Saeimas ziemas sesijas piektā sēde. 2007.gada 8.februāris.

⁵⁰ **Edgars Pastars, Jānis Pleps:** Politiski Satversmes slazdos. Diena, 2007.gada 8.februāris.

prezidents, pārkāpjot nacionālās tiesības, ar aktu vai rīcību nodibinātu starptautiskas saistības, tās būtu spēkā neraugoties uz nacionālo tiesību noteikumu pārkāpšanu.⁵¹

2005.gada 26.aprīlī Ministru kabinets apstiprināja Interpretatīvo deklarāciju, kurā sniedza Latvijas viedokli par Robežlīguma 1.pantu.

Šis pants paredz, ka līgumā termins „Latvijas – Krievijas valsts robeža” nozīmē līniju un ar šo līniju sakrītošu vertikālu virsmu, kura atdala divu suverēnu valstu – Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas teritorijas (sauszemi, ūdeņus, zemes dzīles un gaisa telpu).

Savukārt Interpretatīvā deklarācija noteica, ka ar šo pantu Latvija saprot atbilstoši līguma pielikumam dokumentēto un tehniski aprakstīto kopš 1990./1991.gada *de facto* funkcionējošo robežlīniju. „Šī līguma vienīgais mērķis un priekšmets ir dokumentēt minēto robežlīniju, lai nodrošinātu un atvieglotu tās praktisko funkcionēšanu abu valstu iedzīvotāju, kā arī Eiropas Savienības un Krievijas Federācijas savstarpējo attiecību interesēs.”

Juridiskajā literatūrā ir norādīts, ka robežlīguma jēga ir radīt tiesisku teritorijas režīmu, un *de jure* elementa izņemšana no paketes tik tiešām atņem līgumam jēgu. „**Protams, Latvija un Krievija principā varētu noslēgt arī īpašu līgumu, kas regulētu tikai de facto aspektus, bet Robežlīgums nav šāds līgums.**”⁵²

9. 2007.gada 19.martā Ministru kabinets, izdodot rīkojumu “Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projekta par Latvijas un Krievijas valsts robežu parakstīšanu”, atsaucā Interpretatīvo deklarāciju, krasi mainīja Satversmes 3.panta interpretāciju un tādējādi uzskatīja, ka robežlīgums parakstāms tāds, kāds tas ir parafēts. Turklāt šajā rīkojumā dota atsauce uz Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas pieņemto robežu nemainības principu, kas saskaņā ar Krievijas pausto viedokli liedz Latvijai jebkādas iespējas nākotnē izteikt pretenzijas pret Latvijas okupācijas faktu un apšaubā Latvijas valstisko turpinātību. Jāņem vērā, ka šāda atsauce rīkojumā ietverta pretēji Saeimas vairākuma viedoklim, jo Saeima noraidīja PCTVL un „Saskaņas centrs” frakciju priekšlikumu šādu atsauci ietvert Pilnvarojuma likumā.

Ministru kabineta pievienošanās Krievijas oficiālajai Helsinku nobeiguma akta interpretācijai nonāk pretrunā ar patieso šā akta saturu. Rietumvalstis, parakstot Helsinku nobeiguma aktu, neaizmirsā Baltijas valstu jautājumu. Robežu negrozāmības princips nav atraujams ārpus nobeiguma aktā ietvertās tēzes, ka neviena okupācija vai teritorijas iegūšana, pārkāpjot starptautiskās tiesības, netiks atzīta kā likumīga. Šo tēzi īpaši uzsvēra ASV prezidents **Džeralds Fords** savā 1975.gada 25.jūnija paziņojumā, vērtējot Helsinku nobeiguma akta ietekmi uz okupēto Latviju, Lietuvu un Igauniju. **Robežu negrozāmības princips neliedz Baltijas valstīm atgūt savu neatkarību un atjaunot suverenitāti tajās robežās, kādas pastāvēja 1940.gadā.**⁵³ Tā kā Latvija bija okupēta Helsinku apspriedes laikā, tai saskaņā ar Helsinku nobeiguma aktu ir rezervētas tiesības atjaunot savu valstiskumu, tādējādi grozot arī 1975.gadā Eiropā pastāvošās robežas. Tāpat Latvijai, atjaunot savu neatkarību, **Helsinku nobeiguma akts neliedz atgūt visu tās teritoriju, kāda tā bija 1940.gadā.** Ministru kabineta atsaukšanās uz

⁵¹ **Mārtiņš Pāparinskis:** Maisot tiesisko „spageti bļodu”. Jurista Vārds, 2007, Nr.5. 3.vēre.

⁵² **Mārtiņš Pāparinskis:** Maisot tiesisko „spageti bļodu”. Jurista Vārds, 2007, Nr. 5. 94.vēre.

⁵³ Skat plašāk: **William J.H. Hough, III:** The Annexation of the Baltic States and Its Effect on the Development of Law Prohibiting Forcible Seizure of Territory. New York Law School Journal of International and Comparative Law, Volume 6, Number 2, Winter 1985.

robežu negrozāmības principu Krievijas Federācijas izpratnē apšaubā šīs vēsturiskās patiesības. Tas nozīmē, ka Ministru kabinets rīkojies neatbilstoši valsts nepārtrauktības (kontinuitātes) doktrīnai un apšaubījis Latvijas valsts atjaunošanu.

Līdz ar to šāda valdības rīcība nonāk arī pretrunā ar Deklarācijas preambulu un no tā izrietošo ilggadējo valsts pozīciju, ka „Latvijas pozīcija balstās uz Latvijas – Krievijas 1920.gada 11.augusta Miera līgumu [...] un ka Latvija joprojām uzskata, ka minētais līgums ir spēkā un pēc 1940.gada izdarītās teritoriālās izmaiņas nav uzskatāmas par likumīgām.”⁵⁴

Līdz ar to secināms, ka Ministru kabinets, parakstot robežlīgumu, nav ievērojis Pilnvarojuma likuma prasības.

10. Tomēr gadījumā, ja Ministru kabinets būtu ievērojis Pilnvarojuma likuma prasības, jāsecina, ka **Pilnvarojuma likums pats par sevi nerisina jautājumus par Robežlīguma atbilstību Satversmes 3.pantam.** Robežlīguma neatbilstību Satversmei nevar novērst arī ar tādiem starptautiskajās tiesības iedarbīgiem instrumentiem kā deklarācijas un atrunas.

Pieteikuma iesniedzējs vērš tiesas uzmanību uz to, ka pat tādā gadījumā, ja Latvija, lai izteiktu savu īpašo viedokli, būtu atradusi starptautiskajās tiesībās iedarbīgu instrumentu, netiktu atrisināta Robežlīguma pretruna ar Satversmes 3.pantu. **Konstitucionālo tiesību fundamentālās prasības, kuras noteiktas Satversmes 77.pantā minētajos pantos, ir jāievēro un no tām nav pieļaujamas nekādas atrunas.**

11. Pilnvarojuma likuma dotais pilnvarojums valdībai parakstīt Robežlīgumu ir pretrunā ar Deklarācijas 1. un 9.punktu un tam nav starptautiski tiesisku seku, lai varētu uzturēt Deklarācijā noteiktās prasības.

Nedz šis likums, nedz kādi starptautisko tiesību instrumenti nevar nodrošināt, ka Robežlīguma noslēgšana atbilst Satversmes 3.pantam. Tas ir konstitucionālo tiesību jautājums un saskaņā ar Satversmes 3.pantu nav pieļaujama Robežlīguma parakstīšana un ratifikācija (*skat. šā pieteikuma 5.punktu*) pirms atbilstošu grozījumu izdarīšanas Satversmē.

Satversmes 3.pantā paredzētajos starptautiskajos līgumos noteiktās valsts robežas nav grozāmas. Savukārt Robežlīgums paredz Miera līgumā ar Krieviju noteiktās valsts robežas grozīšanu.

Līdz ar to Robežlīgums neatbilst Satversmes 3.pantam.

Ņemot vērā iepriekšminēto un pamatojoties Satversmes 85.pantu, Satversmes tiesas likuma 16.panta 2. un 3.punktu, 17.panta pirmās daļas 3.punktu un 18.pantu,

lūdzam:

1) **atzīt** likumu „Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada 7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu” par **neatbilstošu** Latvijas Republikas Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības

⁵⁴ Dokumenti par Latvijas valsts starptautisko atzīšanu, neatkarības atjaunošanu un diplomātiskajiem sakariem. 1918. – 1998.gads. Rīga, Nordik, 1999, 209.lpp.

atjaunošanu" preambulai un 9.punktam un spēkā neesošu no tā spēkā stāšanās dienas;

2) atzīt 2007.gada 27.martā parakstīto Latvijas un Krievijas robežlīgumu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 3.pantam un spēkā neesošu no tā parakstīšanas dienas;

3) izskatīt lietu tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

Saeimas deputāti:

1. A. Līsiņš / Līsiņš / A. Līsiņš / Līsiņš
paraksts

2. Ilma Čepāne / Čepāne
paraksts

3. Jaudra Kelusē / Kelusē
paraksts

4. Edvīns Šķēde / Šķēde
paraksts

5. Anna Seile / Seile
paraksts

6. Uldis Grava / Grava
paraksts

7. Inģuna Rībena / Rībena
paraksts

8. Ina Druvīt / Druvīt
paraksts

9. Līna Rejnā / Rejnā
paraksts

10. Inģirda Čerčule / Čerčule
paraksts

11. Kārlis Šadurskis / Šadurskis
paraksts

12. Guntis Laizāns / Laizāns
paraksts

13. Džeļars Jānis / Jānis
paraksts

14. Jānis Reinis / Reinis
paraksts

15. Linda Kūmiņa / Kūmiņa
paraksts

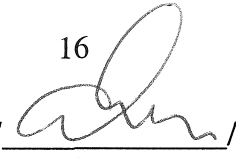
16. Arta Kautiņa / Kautiņa
paraksts

Saeimas deputātu paraksti ir izņemti
kopīgā veidā.

29.03.07.

Saeimas Kancelejas direktors
MĀRIS STEINS

17. Ainars Latuorsis | |

paraksts

18. Sanvite Grieste | |

paraksts

19. Artis Kampars | |

paraksts

20. Silva Bendriate | |

paraksts

21. Vinvaldis Lācis | |

29.07.07.

Saeimas Kancelejas direktors
MĀRIS STEINS